

SOCIETAT

Les vacances i els filòsofs

Les vacances són un invent relativament recent. Fins a l'any 1904 no s'establí a l'Estat espanyol la Llei del Descans Dominical (que no va complir ningú!) i només amb la II República Largo Caballero instaurà la setmana de vacances pagades. El turisme és la conseqüència de l'oci, de la facilitat de transport que ofería el tren i de la por de la tuberculosi, que portava la gent als balnearis. Però els filòsofs sempre han parlat de la necessitat de viatjar. Ja ho va dir Plató al *Teetet*: "Filosofar és anar-nos-en d'ací". Es referia a un altre viatge més llarg, és clar. Però per què necessitem vacances?

Reportatge de Ramon Alcoberro

El 1860 el ferrocarril de Barcelona va arribar a Sant Celoni. Aquell mateix any, un tal Artur Osona publicava *Una excursió a la montanya del Montseny per un propietari de la Vila de Breda, ab la traducció castellana y francesa*. Havien començat (horror!) el turisme i les guies turístiques trilingües a Catalunya. El primer turisme als Països

Catalans fou fonamentalment de balneari i termal. A València en la dècada del 1850 el sacerdot Roig Moliner menà una eficient campanya de difusió de les aigües de Benassal (Alt Maestrat) i el 1879 una memòria de la Societat Econòmica d'Amics del País donà una cobertura científica a les bondats de la Font d'en Segures. La por de la tuberculosi. I les facilitats de viatjar en tren

permetien que cada cop més capes mitjanes anessin als balnearis a "fer salut". Segons el *Resumen Estadístico Oficial de Aguas Minerales* del 1899, aquell any hi havia oberts a l'Estat 169 balnearis. La província amb més establiments era Biscaia, amb onze, seguida de València, amb nou. El "malalts del pit" (expressió de l'època) buscaven les altures. Però fugien de l'ozó marítim. →

A la pàgina anterior, la platja de Castelldefels als anys 30, amb pavellons i casetes de banys.

D'esquerra a dreta. Sils-Maria, el balneari suís on Nietzsche va descobrir el superhome. Una imatge dels anys 20 del balneari italià de Lucca. La Font d'en Segures, a Benassal.

→ Malgrat que el metge Felipe Monlau publicà el 1869 una *Higiene de los baños de mar*, la proposta de banyar-se va trigar a tenir èxit. Només en la dècada del 1920 es va generalitzar el turisme de platja. Els higienistes no eren gaire partidaris de l'ozó marítim perquè el consideraven un adversari perillós de la salut pulmonar. A més, la majoria de platges a finals del dinou eren arenys abandonats o desembocadures de rieres pol·luïdes. El metge Antoni Aluja Miguel (Reus 1856-1926) escrivia, per exemple, l'any 1897 que Salou *“debería cuanto antes procurarse el saneamiento de aquellas playas pues si el tóxico palúdico desapareciera, en muy poco espacio de tiempo se vería levantar en aquel hoy casi abandonado sitio, infinidad de casas, establecimientos y otros atractivos al objeto de toma cómodamente los baños de mar y veranear deliciosamente respirado el fresco aire”*. Tot un profeta.

Encara l'any 1928, l'Ajuntament de Castelldefels “pregava” (*sic*) a la Comandància de Marina que no permetés les primeres casetes de banys, aixecades pels estiuejants sense permís i que podien ser un perill per a la salut. Passar del balneari a l'estiueig marítim (i paral·lelament la reivindicació de l'esport com a font de salut) fou per als nostres besavis un símptoma de modernitat. El 1905 *Pilar Prim* de Narcís Oller fa una estada al balneari de Puigcerdà, on el novel·lista passava llargues temporades. Quan l'any 1911, D'Ors vol fer notar que *La Ben Plantada* és una dona moderna li fa passar les vacances al mar, a Vilassar, un poble amb tren i proper a Barcelona: “Repetim, doncs, que la Ben Plantada estiueja en un poblet de marina (...). No

és rústic, ni esquerp, ni pintoresc. (...) És un poble pregonament elegant.” Si sou fetitxistes del passat, Caldetes i el seu passeig dels anglesos, amb cases elegants d'Enric Sagnier i Eduard Maria Balcells, i sobretot de Sant Pol de Mar, amb els edificis del 1900 d'Ignasi Mas i Morell evocuen aquells temps. La descoberta de la Costa Brava vindrà més tard.

Els balnearis filosòfics

Els filòsofs sempre han recomanat viatjar. I no tan sols perquè viatjant s'aprèn ni perquè el viatge més profund sigui al voltant de nosaltres mateixos. De fet, el balneari, amb la seva calma un poc intemporal, és un lloc nostàlgic, de tardes inacabables i terriblement filosòfic. Sempre s'ha dit que la reflexió de Schopenhauer sobre la lluita entre pesantor i lleugeresa com a formes determinants, i contradictòries, de la vida humana, que s'explica a *El món com a voluntat i representació* se li acudí al jardí d'un balneari. El primer filòsof modern partidari de prendre les aigües fou Montaigne, que patia de mal de pedra. El seu viatge a Itàlia tenia per objectiu el balneari de Lucca (*bellabagnidilucca.com*), on segles després també passà temporades Byron. És molt possible que la defensa montañiana de la tolerància i la ironia tingui a veure amb l'oci de l'home desvagat que pren les aigües i s'ensopeix mortalment. Una frase com “Cal prestar-se als altres i donar-se tan sols a un mateix”-només

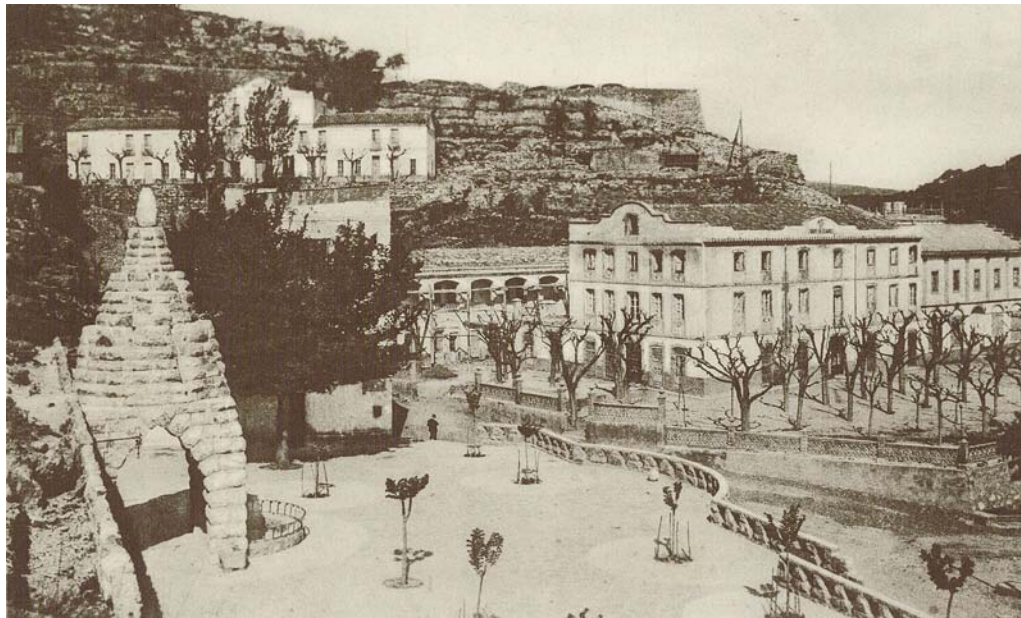
se li podia acudir a la gandula d'unes termes.

Nietzsche, per la seva banda, descobrí el superhome a Sils-Maria, un balneari a la vora del llac de Silvaplana, al cantó suís dels Grisons. Si hi algun cop hi aneu podeu visitar fins i tot una Nietzschehaus (*nietzschehaus.ch/de*), de sobrietat monàstica i perfectament falsificada. A Nietzsche li hauria agradat viatjar a illes abandonades, o entre filles del desert, i dedicà un capítol del *Zarathustra* (“El Viatger”) a les delícies del caminar fins a l'esgotament: “Cim i abisme es fonen en una sola cosa. (...) Lloat sia el que endureix. Jo no lloco el país on mana llet i mel. Cal aprendre a apartar la mirada d'un mateix per aprendre moltes coses – aquesta duresa necessita el qui puja muntanyes.” Per a Nietzsche el paisatge és una mena de santuari i l'ascensió una mena d'exercici espiritual per a superhomes. Amén, com si diguéssim.

El filòsofs turistes

Heidegger va establir que una condició de la vida humana és el que ell anomenà amb un neologisme propi, “errància” (*Irre*): l'home és un ésser que es mou i el turisme no deixa de ser una forma de moviment, tot i que a un heideggerià tòpic barrejar el mestre amb les masses de Benidorm li pugua semblar poc respectuós. Però el fet és que moure'ns i fer-ho d'una manera desvagada i poc sublim és ben humà. Quatre pensadors

NOMÉS A PARTIR DE LA DÈCADA DEL 1920 ES VA GENERALITZAR EL TURISME DE PLATJA

EL VIATGE A PEU, QUE ARA TORNA A ESTAR MOLT DE MODA, TÉ EN ROUSSEAU EL SEU SANT PATRÓ

clàssics (Sèneca, Montaigne, Rousseau i Derrida) han donat excel·lents raons per fer turisme. Segons Sèneca (*Carles a Lucili*) l'home és un animal que finalment no se suporta gaire. Ens ensopim i de tant en tant ens cal, per pura higiene, fugir de nosaltres mateixos. Res com fer vacances, canviar d'aires i esbargir-se per veure el món d'una altra manera. Per a Sèneca: viatjar ajuda a superar situacions complicades i dóna una altra perspectiva sobre les coses: "Tot allò que aixeca l'esperit, aprofita també al cos", diu com un bon *coach* del seu temps.

Per a Montaigne, en canvi, si una persona és decent segur que li agradarà viure en societat. Barrejar-nos amb altre gent i conèixer coses, idees i paisatges és un símptoma de normalitat, de bona jeia i d'esperit curiós: "*Un honnête homme est un homme mêlé*", diu als *Essais*, que per alguna cosa estan a l'origen de la filosofia moderna. "L'art de viure en bellesa" que preconitzava no és altra cosa que unes llargues vacances. Res com el temps amorosit de les vacances i l'oci per descobrir les noves perspecti-

ves de la vida. Al cap i a la fi, què és l'oci estiuec sinó un "assaig" en la millor tradició del terme?

Segons Rousseau, en canvi, les vacances són necessàries perquè per aguantar la vida necessitem no pensar en res i viure el present. Viatjar, anar de vacances, significa aturar-ho tot i resulta imprescindible perquè el pes que portem a sobre arriba a fer-se insuportable. Partidari del "*bon salvatge*" i d'unes selves que no difereixen, però, gaire dels jardins. Rousseau era un caminador formidable, que anava a peu de Lió a París (392 quilòmetres). Segurament ho feia per necessitat econòmica, és clar. Però el fet mereix consignar-se. El viatge a peu, que ara torna a estar de moda, té en el filòsof de les Llums el seu sant patró. Avui, caminar no deixa de ser una manera sofisticada i ecològica de protestar contra el capitalisme i de recuperar l'escala humana de la naturalesa. Per cert, si us agrada la caminada mística i rousseuniana, no us perdeu el Camí dels Bons Homes, que refà el camí dels càtars medievals, fugitiu d'Occitània a Catalunya, entre espectaculars vistes pirinenques. Són 211 quilòmetres en dotze o quinze dies. Va de Foix (Arieja) a Berga pel GR 107, passant per Rocafixada, Montsegur i la serra del Cadí, i diuen que és el més dur d'Europa per a gent amb bones cames. L'estoïcisme, en aquest cas, us ajudarà a fer més suportables les pujades del camí.

Però al segle xx, potser ha estat Jacques Derrida qui ha llucat amb més claredat per què viatgem. Per al filòsof jueu francès, la cosa és clara. Viatgem per enviar postals que facin saber als altres que hem viatjat. I viatgem, en última instància, perquè necessitem posar una mica de fantasia a la nostra vida. Finalment, l'estiu és una bona època per demanar que ens estimin. El viatge té un punt de fugida màgica respecte a nosaltres mateixos. *La Carte Postale. De Socrate a Freud et au-delà* (1980), un llibre ambientat en una biblioteca d'Oxford, d'una pedanteria extrema i carregat de fullaraca (a partir d'una suposada carta perduda de Plató a Sòcrates), té un pinyol molt significatiu i que convindria no passar per alt. Quan viatgem, donem també un espai a la ficció. Vivim-una-vida-que-és-diferent-a-la-nostra (sisplau, conserveu-me els guionets!). Per uns dies, o setmanes, en les vacances la ficció enquadra la realitat. Per això escrivim postals, o pengem fotografies a Facebook, dient que ens ho passem molt bé, que fa bon temps i que us enviem (de lluny, és clar) un munt de besades i expressions. Tot és escriure i viatjar per dir (o per notar?) que som feliços.

Filosofades o només intuïdes i sense filosofar, les vacances resulten imprescindibles. Algun dia caldrà reivindicar-les com un dret humà i tot. A més, el turisme representa el 12% del PIB català, el 12,6% del valencià, el 45,5% del mallorquí. Poca broma, doncs. ●